

Magdalena Komar-Zabłocka**ZASADY I WARUNKI PRZESŁUCHANIA
W TRYBIE ART. 308 § 2 K.P.K.****Wprowadzenie**

Postępowanie karne stanowi ogół czynności dokonywanych przez uczestników procesu¹. Tak ujmując ten skomplikowany proces, należy zwrócić szczególną uwagę na liczne stosunki procesowe, jakie zachodzą pomiędzy uczestnikami procesu a jego organami. Ustawodawca prawnie reguluje dynamicznie pojawiające się, wygasające oraz przekształcające się stosunki procesowe, które ostatecznie prowadzą do realizacji norm prawa karnego materialnego. Tę dynamikę szczególnie zaobserwować można na etapie postępowania przygotowawczego, którego celem jest ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo; wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy; zebranie danych stosownie do art. 213 i 2014 k.p.k.; wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody, a także zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu (art. 297 § 1 k.p.k.²). Z powyższego wyliczenia zauważyć można ogromną rolę czynności dowodowych na etapie postępowania przygotowawczego. Przeprowadzanie tych czynności jest dopuszczalne w zasadzie dopiero w toku postępowania karnego, które rozpoczyna się po formalnym wszczęciu śledztwa i dochodzenia³. Do wszczęcia postępowania przygotowawczego dochodzi na podstawie postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego, jeśli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa (postępowanie przygotowawcze w fazie *in rem* – art. 303 k.p.k.). Jednak z uwagi na wspomnianą dynamikę zmieniających się okoliczności towarzyszących danej sprawie zdarzają się sytuacje, w których oczekiwanie na formalne wszczęcie postępowania karnego ze względów celowościowych nie jest wskazane, a wręcz szkodliwe. Te sytuacje ustawodawca

¹ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009, s. 41.

² Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 1904 ze zm.).

³ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 351.

określa mianem „niecierpiących zwłoki”. Zwłoka bowiem mogłaby doprowadzić do utraty, zniekształcenia lub zniszczenia śladów i dowodów przestępstwa. Przeciwdziałać temu może wyłącznie szybkie działanie⁴. Zatem ze względów pragmatycznych⁵ ustawodawca zezwala organom procesowym w drodze wyjątku na wykonywanie czynności procesowych jeszcze przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego⁶. W związku z takim odstępstwem ustawodawcy od formalizmu przeprowadzanych czynności procesowych szczególnego znaczenia nabierają czynności przeprowadzane z udziałem osoby podejrzanej. Trzeba pamiętać, iż w omawianym układzie faktycznym nie mamy formalnej decyzji o pociągnięciu do odpowiedzialności osoby w charakterze podejrzanego, od której to przecież zależy prawidłowy bieg postępowania, skuteczność ścigania karnego oraz poprawność zabezpieczenia interesów i praw osoby ściganej⁷. Warto zatem przyjrzeć się warunkom przeprowadzenia dochodzenia w niezbędnym zakresie, a w ich ramach przeprowadzenia przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego⁸, tym bardziej iż jest to instytucja wyjątkowa i nie

---

⁴ *Ibidem*.

⁵ Choć w literaturze znajdziemy pogląd odmienny stanowiący, iż wykonywanie czynności procesowych przed formalnym wszczęciem postępowania nie wynika z braku czasu do wydania postanowienia wszczynającego postępowanie przygotowawcze. Wszakże w wielu wypadkach nie ma przeszkód, aby przed podjęciem czynności niecierpiących zwłoki Policja wydała postanowienie o wszczęciu dochodzenia, które nie wymaga uzasadnienia i może zostać zamieszczone w protokole z art. 304a k.p.k. (art. 325e § 1 k.p.k.). *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 741–742.

⁶ Jak zauważa J. Grajewski, podjęcie czynności „w niezbędnym zakresie” stanowi faktyczne wszczęcie postępowania przygotowawczego, bowiem art. 308 k.p.k. nie określa wymienionych w nim czynności terminem „dochodzenie w niezbędnym zakresie”, jak w poprzednio obowiązującym stanie prawnym czynił to art. 267 i 276 d.k.p.k. A zatem podjęcie czynności wskazanych w art. 308 k.p.k. to nic innego jak realizacja celów postępowania przygotowawczego wskazanych w art. 297 § 1 pkt 1, 2 i 5 k.p.k. Grajewski akcentuje swego rodzaju sztuczność używania nazwy „czynności w niezbędnym zakresie” z uwagi na brzmienie art. 308 § 6 k.p.k., w którym mowa o umorzeniu przez prokuratora „postępowania” w razie zaistnienia negatywnych wyników dokonanych czynności, a nie „czynności procesowych w niezbędnym zakresie”. Ponadto akcentuje, iż ustawodawca nakazuje zaliczać czas trwania śledztwa lub dochodzenia od dnia pierwszej czynności. J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 31.

⁷ T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie...*, s. 624.

⁸ Warto zwrócić uwagę, iż instytucja postępowania w niezbędnym zakresie wywodzi się z tzw. dochodzenia przedśledczego unormowanego w art. 245⁸ § 2 k.p.k. z 1928 r. Wówczas dotyczyło tylko spraw, w których obowiązkiem było prowadzenie śledztwa. Zakres dochodzenia był ograniczony wyłącznie do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa oraz ujawnienia i ujęcia podejrzanego, którego co do zasady nie można było przesłuchać. M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 1, s. 33. Obecnie „późniejsze wydanie postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia nie odgrywa roli decyzji wszczynającej proces karny, lecz jedynie przekształca postępowanie karne z fazy dochodzenia zabezpieczającego ślady i dowody przestępstwa w formę postępowania przygotowawczego właściwą dla danego rodzaju sprawy”. W. Grzeszczyk, *Komentarz do art. 308 Kodeksu postępowania karnego*, LEX, stan prawny na 18 lutego 2014 r.

podlega wykładni rozszerzającej. Oznacza to brak prawnej możliwości podjęcia i kontynuowania postępowania w niezbędnym zakresie przy braku któregokolwiek z wymagań przewidzianych w art. 308 k.p.k.

Przesłanki przesłuchania

Artykuł 308 k.p.k. wyodrębnia następujące przesłanki przeprowadzenia czynności procesowych w ramach postępowania w niezbędnym zakresie:

- istnienie podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego,
- zaistnienie wypadku niecierpiącego zwłoki, a więc uzasadnionej obawy utraty, zniekształcenia lub zniszczenia śladów i dowodów przestępstwa w przypadku bezczynności organów ścigania,
- dokonanie czynności procesowych w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem,
- przeprowadzenie czynności procesowych w niezbędnym zakresie.

Podstawą podjęcia czynności, o których mowa w art. 308 k.p.k., jest zaistnienie podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego. Organy procesowe, działając w oparciu o zasadę legalizmu, mają obowiązek prowadzenia postępowania, gdy „zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” (art. 303 k.p.k.), a kontynuowanie postępowania przeciwko osobie jest możliwe w razie zaistnienia dostatecznego podejrzenia, że czyn popełniła określona osoba (art. 313 § 1 k.p.k.). Ponadto zaistnienie przeszkód procesowych (np. braku odpowiedniego stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa, braku przestępstwa, przedawnienia karalności i innych z art. 17 k.p.k.) wyłącza możliwość stosowania instytucji z art. 308 k.p.k.⁹ Natomiast w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu, ale na wniosek, a także w tych, które dotyczą ścigania osób legitymujących się immunitetem, do chwili otrzymania wniosku lub zezwolenia władzy, od których ustawa uzależnia ściganie, organy procesowe są uprawnione do dokonywania czynności niecierpiących zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów, jak również czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy wniosek będzie złożony lub zezwolenie będzie wydane (art. 17 § 2 k.p.k.).

Jeszcze na gruncie poprzednio obowiązującego Kodeksu postępowania karnego podejmowano wysyłki w celu rozstrzygnięcia, jak należy traktować wypadek niecierpiący zwłoki. Otóż wskazywano, iż wypadek ten zachodzi wówczas, gdy istnieje obawa zniekształcenia lub utraty śladów i dowodów przestępstwa

---

⁹ B. Szyprowski, *Dochodzenie w niezbędnym zakresie jako faktyczne wszczęcie postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 11, s. 141.

oraz występuje prawdopodobieństwo niezwłocznego spełnienia się tej obawy¹⁰. Innymi słowy – beczynność organów procesowych w sytuacjach niecierpiących zwłoki może uniemożliwić dalszy prawidłowy tok postępowania karnego, w szczególności w niekorzystny sposób wpłynąć na realizację zasady prawdy materialnej. Za taką wykładnią tego przepisu zdaje się też opowiadać Sąd Najwyższy jeszcze na gruncie poprzednio obowiązującego Kodeksu postępowania karnego¹¹, który stwierdził, iż „okoliczność, czy w konkretnej sytuacji zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki [...] jest sprawą ocenną, przy czym ocena, czy taki wypadek zachodzi, należy do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, które muszą brać pod uwagę m.in. możliwość wcześniejszego porozumienia się osoby, która będzie przesłuchana, ze świadkami lub innymi osobami uczestniczącymi w przestępstwie, co może grozić porozumieniem tych osób i utrudnieniem w ten sposób dotarcia do prawdy”¹².

Warunek konieczności zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa odnosi się do tych śladów czy dowodów, które mogą mieć znaczenie w dalszym procesie¹³, a ich zabezpieczenie ma być niezbędne z uwagi na obawę ich utraty, zniekształcenia lub zniszczenia¹⁴. Z charakteru tych czynności wynika, iż chodzi przede wszystkim o zabezpieczenie dowodów na miejscu przestępstwa¹⁵ przed ich zatarciem lub zniekształceniem poprzez naniesienie np. nowych przez osoby trzecie lub w wyniku opadów atmosferycznych czy też tych z ciała ofiary i sprawcy przestępstwa¹⁶ albo dokonania czynności, których nie uda się powtórzyć (np. przesłuchania pokrzywdzonego dotkliwie pobitego).

Artykuł 308 k.p.k. nie określa ściśle czynności procesowych, których można dokonywać w niezbędnym zakresie. Przykładowo (na co wskazuje użycie zwrotu „zwłaszcza”) uprawnione jest dokonanie oględzin (art. 207 k.p.k.), w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania (pomieszczeń i innych miejsc w celu wykrycia albo przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej, a także znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym, jeśli istnieje przypuszczenie, że tam się znajdują – art. 219 § 1 k.p.k.; osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów – art. 219 § 2 k.p.k.) lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 w stosunku do osoby podejrzanej (zatem chodzi tu o oględziny zewnętrzne ciała oraz inne badania niepołączo-

---

¹⁰ S. Wyciszczak, *Dochodzenie w niezbędnym zakresie*, „Państwo i Prawo” 1970, nr 12, s. 954–955.

¹¹ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 13, poz. 96 ze zm.).

¹² Wyrok SN z 3 maja 1983 r., sygn. I KR 74/83, OSNKW 1984, nr 3–4, poz. 35. Por. postanowienie SN z 11 kwietnia 2012 r., sygn. II KK 313/11, OSNKW 2012, nr 9, poz. 96.

¹³ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 352.

¹⁴ *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2013, s. 49.

¹⁵ S. Kalinowski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1961, s. 118.

¹⁶ M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie...*, s. 40.

ne z naruszeniem integralności ciała, pobranie odcisków, fotografowanie oraz okazanie w celach rozpoznawczych innych osobom¹⁷), jak również przedsięwzięcie wobec niej innych niezbędnych czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu (art. 308 § 1 k.p.k.), oraz przesłuchanie w charakterze podejrzanego (art. 308 § 2 k.p.k). Do czynności, które mogą być podjęte w niezbędnym zakresie, a nie są wymienione w omawianym przepisie, należy zatrzymanie osoby podejrzanej, przesłuchanie świadka (w sytuacji grożącej świadkowi śmiercią lub gdy oczkuje się od niego wskazania śladów i dowodów wymagających pilnego zabezpieczenia), pobranie próby pisma, użycie elektronicznego urządzenia do badania zawartości alkoholu, tymczasowe zajęcie mienia ruchomego osoby podejrzanej, jeżeli zachodzi obawa jego usunięcia¹⁸. Nie jest możliwe natomiast dokonanie czynności, które wymagają decyzji prokuratora, przykładowo otwarcia zwłok¹⁹.

Przesłuchanie przed postanowieniem o przedstawieniu zarzutów

Czynnością o szczególnie doniosłym znaczeniu, którą można dokonać w wypadkach niecierpiących zwłoki w ramach czynności określonych w art. 308 § 1 k.p.k., tylko wówczas, gdy opóźnienie mogłoby spowodować zatarcie śladów lub dowodów przestępstwa, jest przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego jeszcze przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 308 § 2 k.p.k.). Jest to o tyle przełomowy etap postępowania, iż mamy od tej pory do czynienia z podejrzanym²⁰, a co za tym idzie – z postępo-

---

¹⁷ Do innych badań niepołączonych z naruszeniem integralności ciała zaliczyć można pobranie próbek głosu, odcisków nie tylko palców, ale też dłoni, czerwieni wargowej, badania antropologiczne. Możliwe jest także pobranie próbek zapachu w oparciu o art. 308 § 1 k.p.k., natomiast nie jest możliwe przeprowadzenie badania osmologicznego w formie ekspertyzy, gdyż wiąże się to z uprzednim wydaniem postanowienia o powołaniu biegłego i następczym wydaniem opinii biegłego. *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2013, s. 50. Por. wyrok SN z 12 stycznia 2000 r., sygn. IV KKN 269/99, LEX nr 51139. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zaakceptowano pogląd, że „w wypadkach niecierpiących zwłoki (art. 308 k.p.k.) powołanie biegłego może nastąpić w innej formie niż pisemne postanowienie, także np. w rozmowie telefonicznej, choć musi ono być w dalszym toku postępowania potwierdzone we właściwej formie”. Por. wyrok SN z 27 kwietnia 2009 r., sygn. V KK 379/08, LEX nr 507949 z głosem częściowo krytyczną A. Kiełtyki, LEX/el. 2009.

¹⁸ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 354–356.

¹⁹ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 743.

²⁰ Artykuł 71 § 1 k.p.k. stanowi, iż podejrzanym jest nie tylko osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ale też której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego, co się odbywa podczas postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.).

waniem przygotowawczym w fazie *in personam*²¹. Przepis ten zasadniczo zmienia pozycję osoby podejrzanej w zakresie jej sytuacji procesowej. Do tego momentu bowiem jako osobie niebędącej stroną przysługiwały jej uprawnienia nadane przez ustawę w wybranych kwestiach na podstawie art. 299 § 2 k.p.k. (np. możliwość zażalenia postanowień i zarządzeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym naruszające ich prawa – art. 302 k.p.k., możliwość ustanowienia pełnomocnika, jeśli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu – art. 87 § 2 k.p.k.). Również w rezultacie przekształcenia osoby podejrzanej w podejrzanego zmienia ulega charakter składanych przez nią oświadczeń (z zeznań w wyjaśnienia²²). Trzeba nadto przyznać, iż złożone w tych warunkach wyjaśnienia są o tyle szczególne, gdyż złożone na bardzo wczesnym etapie postępowania, właściwie w warunkach niedających możliwość rzetelnego przygotowania obrony, a także z tego względu, iż „mają charakter tymczasowy i prowizoryczny, ponieważ wymagają następczego wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów”²³.

Decyzję o przesłuchaniu osoby podejrzanej podejmuje, tak jak przy pozostałych czynnościach wynikających z art. 308 k.p.k., organ procesowy. Przesłuchanie w tym trybie będzie zatem uzasadnione wtedy, gdy w konkretnych okolicznościach istnieje obawa utrudniania przez osobę podejrzaną postępowania karnego, np. poprzez kontaktowanie się ze świadkami czy współsprawcami przestępstwa, a w konsekwencji wpływanie i ustalanie treści składanych oświadczeń (zeznań, wyjaśnień) w dalszym toku postępowania, chociaż możliwe jest przesłuchanie, jeśli niebezpieczeństwo zatarcia, zniekształcenia czy utraty dowodów pochodzi ze strony osób trzecich lub również innych obiektywnych okoliczności²⁴. Działanie organu procesowego „z zaskoczenia” oraz pewien pośpiech charakteryzujący postępowanie w niezbędnym zakresie nie zwalnia organu procesowego od poinformowania osoby przesłuchiwanej o treści zarzutu. Ustawodawca bowiem nawet w takich okolicznościach, gdy zwłoka w wykonywaniu czynności dowo-

---

²¹ Ryzykowny wydaje się być wyrażony w orzecznictwie pogląd, iż „za wszczęcie postępowania karnego *in personam* należy uważać każdą czynność uprawnionego organu skierowaną wyraźnie na ściganie danej osoby z powodu określonego przestępstwa, a nie dopiero wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów”. Por. wyrok SN z 24 marca 1970 r., sygn. V KRN 52/70, OSNKW 1970, nr 7–8, poz. 77. Stanowisko takie jest przede wszystkim sprzeczne z legalną definicją podejrzanego przyjętą przez ustawodawcę w art. 71 § 1 k.p.k. oraz z niebudzącym wątpliwości wskazaniem ustawodawcy, kogo uznaje się za stronę w postępowaniu przygotowawczym (art. 299 k.p.k.).

²² Szerzej na ten temat zeznań oskarżonego złożonych uprzednio w charakterze świadka: R. Koper, *Prawo do obrony osoby podejrzanej*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 2, s. 23 i n.

²³ M. Klejnowska, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004, s. 229.

²⁴ Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 7–8, s. 137.

dowych mogłaby prowadzić do skierowania postępowania na niewłaściwy tor, nie czyni żadnych ustępstw w zakresie zaznajomienia z zarzutami. Uproszczona forma postępowania nie może się odbywać kosztem podstawowych praw podejrzanego. Taki stan rzeczy wynika z prawa do informacji procesowej. Podejrzany musi zostać poinformowany, na jakiej podstawie i z jakich przyczyn staje się osobą pociąganą do odpowiedzialności karnej. Znajomość zarzutu, choćby tylko w tej niesformalizowanej postaci, warunkuje skuteczną i realną obronę. W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Konstytucyjnego potwierdza się przekonanie, iż „nie tylko formalne postawienie zarzutu popełnienia przestępstwa, lecz już pierwsza czynność organów procesowych, która skierowana jest na ściganie określonej osoby, czyni ją podmiotem prawa do obrony”²⁵. Kwestię tę rozstrzyga Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z listopada 1950 r.²⁶ w art. 6 ust. 3 lit. b i c, z godnie z którym „każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony” oraz „bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę”. Europejski Trybunał Praw Człowieka na tej podstawie wskazał na chwilę, z którą powstaje obowiązek zapewnienia dostępu do obrońcy, jako „prowadzenie pierwszych czynności postępowania przygotowawczego”, którymi mogą być wstępne etapy przesłuchań prowadzonych przez Policję²⁷.

Trzeba pamiętać, że dyspozycja art. 308 § 2 k.p.k. choć zezwala na odstępstwo od reguł rządzących przedstawieniem zarzutów dokonywanych w trybie art. 313 k.p.k. w zw. z § 137 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. – Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury²⁸, na które składają się czynności sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jego niezwłocznego ogłoszenia oraz przesłuchania podejrzanego²⁹, to odstępstwo to ma z uwagi na treść art. 308 § 3 k.p.k. przemijający charakter w odniesieniu do spraw wymienionych w tym przepisie.

Dodać trzeba, iż w ramach przesłuchania podejrzanego w trybie czynności wynikających z art. 308 k.p.k. pouczenie o prawie żądania podania mu ustnie podstaw zarzutów lub sporządzenia uzasadnienia na piśmie (art. 313 § 3 w zw. z art. 308 § 2 k.p.k.) stanowi jeden z elementów czynności przedstawienia zarzutów, jednak nie stanowi o skuteczności tej czynności, a pełni rolę uzupełniającą, warunkującą podjęcie skutecznej obrony³⁰.

²⁵ Wyrok TK z 20 maja 2014 r., sygn. SK 13/13, OTK-A 014, nr 5, poz. 54; wyrok SN z 9 lutego 2004 r., sygn. V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42.

²⁶ Dz.U. nr 61, poz. 284 ze zm.

²⁷ Wyrok ETPC z 27 listopada 2008 r., sygn. 36391/02 w sprawie *Salduz v. Turcja*.

²⁸ Dz.U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.

²⁹ R.A. Stefański, *Czynności przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s. 20.

³⁰ *Ibidem*, s. 20–21.

Postępowanie w niezbędnym zakresie odbywa się, zanim zostanie wydane postanowienie o przedstawieniu zarzutów. Ekwiwalentem tej czynności przy „uproszczonym” przedstawieniu zarzutów jest wpisanie czynu do protokołu przesłuchania podejrzanego (art. 308 § 2 i art. 325g § 2 k.p.k.³¹). Zatem przedstawienie zarzutów odbywa się w tej sytuacji ustnie i od tego momentu osobę podejrzaną traktuje się jak podejrzanego³². Protokół przesłuchania podlega odczytaniu przed sądem tak jak każdy protokół przesłuchania podejrzanego w wypadkach określonych w art. 389 i 391 § 2 k.p.k.³³ Nie można w tym miejscu pominąć terminu, w jakim organ procesowy ma sposobność do przesłuchania osoby podejrzaney w charakterze podejrzanego. Otóż ustawodawca przewiduje możliwość przesłuchania w trybie art. 308 § 2 k.p.k. tylko w ciągu 5 dni od podjęcia pierwszej czynności procesowej w ramach postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308 § 5 k.p.k.). Termin wskazany w § 5 art. 308 k.p.k. jest terminem stanowczym dla organu procesowego, gdyż ma na celu przyspieszenie postępowania, zatem jego przekroczenie zdaje się nie powodować bezskuteczności czynności, a jego naruszenie można uznać za rażące naruszenie obowiązków procesowych przez organ z konsekwencjami wynikającymi z art. 20 § 2 k.p.k.³⁴

W wypadkach, w których prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe³⁵, gdyż wszczęto postępowanie w fazie *in personam* w oparciu o art. 308 § 2 k.p.k., naj-

---

³¹ *Ibidem*, s. 21.

³² P.K. Sowiński słusznie zauważa, iż nie jest poprawne zamienne stosowanie pojęć „wydanie” i „sporządzenie” postanowienia o przedstawieniu zarzutów. „Wydanie” bowiem wiąże się z uzewnętrznieniem lub ogłoszeniem jakiejś kwestii, natomiast „sporządzenie” oznacza wykonanie lub przygotowanie czegoś. Artykuł 71 § 1 k.p.k. wiąże wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów z realizacją prawa podejrzanego do informacji procesowej w zakresie, w jakim ogłasza się mu treść zarzutów. Artykuł 308 § 2 k.p.k. *expressis verbis* stanowi, że mimo niesporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów przesłuchanie rozpoczyna się od informacji o treści zarzutu. P.K. Sowiński, *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012, s. 67. Taką interpretację podkreśla stanowisko judykatury w postanowieniu SN z 24 kwietnia 2007 r., sygn. IV KK 31/07, LEX nr 262649. Orzeczono w nim, iż „wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie można utożsamiać z jego sporządzeniem, gdyż wydanie postanowienia oznacza zarazem jego uzewnętrznienie. [...] gdyby rzeczywiście wyrazy «sporządzenie» i «wydanie» miały mieć tożsame znaczenie, to nic nie stało na przeszkodzie, by ustawodawca w art. 313 k.p.k. użył właśnie słowa «wydanie», skoro pojęciem tym operuje np. w art. 71 § 1 k.p.k., art. 249 § 2 k.p.k. czy art. 308 § 2 k.p.k. Skoro tak nie postąpił, to oznacza, iż termin «sporządzenie» ma inne znaczenie”.

³³ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, s. 782.

³⁴ *Ibidem*, s. 784.

³⁵ Artykuł 309 k.p.k. stanowi, w jakich sprawach prowadzi się śledztwo. I są to sprawy, w których rozpoznanie w I instancji należy do właściwości sądu okręgowego; o występki – gdy osobą podejrzaną jest sędzia, prokurator, funkcjonariusz Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Celno-Skarbowej lub Centralnego Biura Antykorupcyjnego; o występki – gdy osobą podejrzaną jest funkcjonariusz Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, finansowego organu

później w terminie 5 dni od dnia przesłuchania prokurator wydaje postanowienia o przedstawieniu zarzutów albo w razie braku warunków do jego sporządzenia wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania w stosunku do osoby przesłuchanej (art. 308 § 3 i 4 k.p.k.). Z kolei w wypadkach, w których prowadzi się dochodzenie, gdzie postanowienie o przedstawieniu zarzutów nie jest wymagane, uzyskanie takiego postanowienia prokuratora „autoryzującego” niejako ustne przedstawienie zarzutów nie jest wymagane, chyba że w toku dalszych czynności podejrzany zostaje tymczasowo aresztowany (art. 325g § 1 *in fine* k.p.k.)³⁶.

W tym miejscu warto rozważyć scenariusz, kiedy to między ustnym przedstawieniem zarzutów a dniem wydania przez prokuratora postanowienia potwierdzającego ustne przedstawienie zarzutów pojawią się takie okoliczności, które w znaczny sposób zmieniają obraz czynu, co zobliguje do modyfikacji ustnie przedstawionych zarzutów. Wówczas jeśli osobie przesłuchanej w charakterze podejrzanego w trybie art. 308 § 2 k.p.k. należy zarzucić popełnienie czynu w zmienionej postaci lub należy go zakwalifikować z innego przepisu albo należy dodatkowo przedstawić zarzut popełnienia czynu, który nie był objęty informacją o treści zarzutu, wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów obejmujące te zmodyfikowane elementy, z którymi podejrzany ma prawo się zapoznać z powołaniem się na art. 314 k.p.k.³⁷

Ważką przesłanką przesłuchania osoby podejrzanego w trybie art. 308 § 2 k.p.k. jest to, iż w chwili dokonywania tej czynności organ musi posiadać takie dane, które uzasadniają dostateczne podejrzenie, że czyn popełniła osoba podejrzana (art. 313 § 1 k.p.k.).

Stan podejrzenia, jaki zachodzi między przesłuchaniem w charakterze podejrzanego a wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jest stanem przejściowym, a ta osobliwa sytuacja podejrzanego nie wpływa zasadniczo na zakres jego praw od dnia przesłuchania w porównaniu z wachlarzem uprawnień, jakie przysługują podejrzanemu objętemu postanowieniem o przedstawieniu zarzutów³⁸. Przede wszystkim zatem obowiązkiem organu procesowego jest pouczenie go przed przesłuchaniem o jego uprawnieniach wynikających z art. 300 k.p.k., a więc: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub docho-

---

postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego w zakresie spraw należących do właściwości tych organów lub o występki popełnione przez tych funkcjonariuszy w związku z wykonywaniem czynności służbowych; o występki, w których nie prowadzi się dochodzenia; o występki, w których prowadzi się dochodzenie, jeżeli prokurator tak postanowi ze względu na wagę lub zawilość sprawy.

³⁶ P.K. Sowiński, *Uprawnienia...*, s. 76.

³⁷ *Ibidem*, s. 79; *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2013, s. 53.

³⁸ P.K. Sowiński, *Uprawnienia...*, s. 77.

dzenia, do korzystania z pomocy obrońcy, do końcowego zaznajomienia się z materiałami postępowania przygotowawczego, o uprawnieniach wynikających z przepisów art. 23a § 1 k.p.k. (możliwości skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego), art. 72 § 1 k.p.k. (prawa do skorzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeśli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim), art. 156 § 5 i 5a k.p.k. (możliwości udostępnienia akt postępowania przygotowawczego, sporządzania odpisów lub kopii oraz wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii, a w razie złożenia wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania o możliwości udostępnienia akt w części zawierających treść dowodów dołączonych do wniosku), art. 301 k.p.k. (możliwości przesłuchania podejrzanego z udziałem obrońcy), art. 335 k.p.k. (możliwości złożenia przez prokuratora wniosku o skazanie bez rozprawy), art. 338a § 1 i 387 k.p.k. (możliwości do złożenia wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego lub wniosku o dobrowolne poddanie się karze) oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 133 § 2, art. 18 i art. 19 k.p.k. Pouczenie musi być pisemne, a otrzymanie pouczenia podejrzanego potwierdza pismem. Przesłuchiwany podejrzanego powinien być również pouczony o prawie żądania podania ustnie podstaw zarzutów lub sporządzenia uzasadnienia na piśmie (art. 313 § 3 k.p.k.)³⁹. Godnym uwagi uprawnieniem podejrzanego z art. 308 § 2 k.p.k. jest prawo domagania się wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów najpóźniej w ciągu 5 dni od dnia jego przesłuchania⁴⁰. Warto w tym miejscu zauważyć, iż wydane przez prokuratora postanowienie o przedstawieniu zarzutów w trybie art. 308 § 3 po przekroczeniu tego terminu⁴¹ powinno skutkować ogłoszeniem go podejrzanemu z zachowaniem wymogów określonych w art. 313 § 1 k.p.k.

---

³⁹ D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016, s. 78; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, s. 782. Odmiennie: M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie...*, s. 46.

⁴⁰ P.K. Sowiński, *Uprawnienia...*, s. 77.

⁴¹ W doktrynie niejednogłośnie wypowiedziano się co do charakteru tego terminu. Oczywiście jest, iż z uwagi na treść art. 122 § 2 k.p.k. termin ten nie ma charakteru terminu zawitego. Za tym, iż jest to termin prekluzyjny, opowiedzieli się: S. Łagodziński, *Odmowa wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jej prawnokarne skutki*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 4, s. 116; J. Skorupka, *Czynności legalne warunkowo w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1–2, s. 75. Za instrukcyjnym charakterem tego terminu opowiada się np. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, s. 784. M. Klejnowska nie wyklucza takiego kompromisowego rozstrzygnięcia i przyjęcia, iż ten 5-dniowy termin ma charakter prekluzyjny tylko dla wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów na podstawie art. 308 § 3 w zw. z art. 313 k.p.k., które to postanowienie zatwierdza przesłuchanie przeprowadzone w wypadku niecierpiącym zwłoki. Po upływie tego terminu przewiduje się możliwość wydania postanowienia na podstawie art. 313 k.p.k., ale wyklucza się wówczas możliwość skorzystania z protokołu przesłuchania podejrzanego w dochodzeniu w niezbędnym zakresie, w przeciwieństwie do innych dowodów zebranych w trybie art. 308 § 1 k.p.k. M. Klejnowska, *Oskarżony...*, s. 230.

W razie braku przesłanek do przedstawienia zarzutów prokurator wydaje postanowienie o umorzeniu postępowanie w stosunku do osoby przesłuchanej w ramach postępowania w niezbędnym zakresie, a więc podejrzanego. Przesłuchiwany traci status podejrzanego, gdyż dochodzi do umorzenia postępowania w fazie *in personam*. Kontynuowane postępowanie przygotowawcze będzie się toczyć „w sprawie” albo „przeciwko osobie” – innemu podejrzanemu, choć może toczyć się też przeciwko dotychczasowemu podejrzanemu po uprzednim wznowieniu postępowania w trybie art. 327 § 2 lub 328 k.p.k.⁴²

Podsumowanie

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy w zasadzie pozytywnie ocenić obecnie funkcjonujące w procesie uregulowanie przez ustawodawcę postępowania w niezbędnym zakresie. Czynności dokonane w tym krótkim czasie mają częstokroć istotne znaczenie dowodowe oraz wartość procesową, co pozwala na ich późniejsze wykorzystanie przed sądem. Wobec pewnej „ulotności” dowodów zabezpieczanych na etapie dochodzenia ich powtórzenie w późniejszych fazach procesu jest często niemożliwe, stąd tak duże znaczenie należy przypisać prawidłowości czynności podjętych na tym etapie postępowania. Czasem szybka reakcja organów procesowych, o czym była już mowa, kieruje postępowanie na właściwy tor i zapobiega zniekształceniu obrazu czynu. Wydaje się też, iż na tym etapie w sposób właściwy zagwarantowano prawo do obrony osoby podejrzanego, wobec której statusu narosło tyle kontrowersji. Choć można mieć pewne wątpliwości co do ograniczeń przedmiotowo-temporalnych wprowadzonych przez art. 308 k.p.k., to ich rola jest oczywista – służą one powstrzymaniu organów wymienionych w § 1 tego przepisu przed nadmierną dezygnacją oraz łamaniem podstawowych gwarancji procesowych podejrzanego.

Bibliografia

- Grajewski J., *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008.
Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003
Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009.
Grzeszczyk W., *Komentarz do art. 308 Kodeksu postępowania karnego*, LEX stan prawny na 18 lutego 2014 r.
Kalinowski S., *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1961.
Klejnowska M., *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004.
Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Skorupka, Warszawa 2015.

---

⁴² P.K. Sowiński, *Uprawnienia...*, s. 78–79.

- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004.
- Koper R., *Prawo do obrony osoby podejrzanej*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 2.
- Kowalski M., *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 1.
- Łagodziński Ł., *Odmowa wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów i jej prawnokarne skutki*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 4.
- Młynarczyk Z., *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 7–8.
- Postępowanie karne. Część szczególna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2013.
- Skorupka J., *Czynności legalne warunkowo w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1–2.
- Sowiński P.K., *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012.
- Stefański R.A., *Czynności przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8.
- Szyprowski B., *Dochodzenie w niezbędnym zakresie jako faktyczne wszczęcie postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 11.
- Świecki D., *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016.
- Wyciszczak S., *Dochodzenie w niezbędnym zakresie*, „Państwo i Prawo” 1970, nr 12.

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest czynności przesłuchania w ramach prowadzenia dochodzenia w niezbędnym zakresie. Dokonano analizy przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego, procedury przesłuchania w tym trybie oraz terminów prowadzenia czynności w niezbędnym zakresie. Dla uzupełnienia tej problematyki nie sposób byłoby pominąć omówienia prawnych podstaw prowadzenia czynności faktycznego wszczęcia postępowania.

Słowa kluczowe: dochodzenia, podejrzany, przesłuchanie, zarzuty

THE TERMS AND CONDITIONS OF THE INTERVIEW IN THE PROCEDURE OF ART. 308 § 2 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE

Summary

The article discusses the interrogation activities as part of conducting the investigation to the necessary extent. The author analyzes the premises of a suspect person's (the person against whom the decision on the submission of charges has not been issued yet) interrogation as a suspect, the procedure of interrogation in this procedure and the time limits for carrying out activities to the necessary extent. To complement this issue, the article discusses the legal basis for conducting the actual act of initializing criminal proceedings.

Keywords: investigation, suspect, hearing, charges